

Torah from Around the World

Een mens heeft de plicht zich uit te spreken, wanneer zijn woorden gehoor zullen vinden, maar moet er het zwijgen toe doen, wanneer hij weet dat zijn woorden zullen worden genegeerd.

Talmoed, Jevamot 65b

Sjabbat 13 juli 2019 / 10 Tammoez 5779, Choekat, Bemidbar/Numeri 19:1 - 22:1

Tanach blz. 307 - 314

Haftara: Jehosjoea 13:1 - 14

Tanach blz. 457 - 458

vertaler: Sera Spanier

Commentaar: Rabbijn Lia Edwards, is geestelijk leider van Beth Chayim Chadashim in Los Angeles.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://reformjudaism.org/learning/torah-study/chukat/gift-grief>

Rouw als geschenk

In een bijna onzichtbare maar voelbare beweging springt de sidra van deze week, Choekat, een paar decennia vooruit tijdens de reis van de Israëlieten door de wildernis. Misschien had er, als in een film, een titelbord moeten verschijnen met de tekst "achtendertig jaar later."

Wellicht is het tijdstip zo moeilijk op te merken, omdat er niet veel is veranderd. Aan het begin van de sidra lezen we, schijnbaar vanuit het niets: „Mirjam stierf daar en werd daar begraven.”

(Bemidbar/Numeri 20:1) Hoewel ze de zuster van Mosjé en Aharon was en een leidster binnen de gemeenschap der Jisraëlieten, worden er verder geen bijzonderheden gegeven over de dood van

Mirjam. Geen doodsoorzaak, geen leeftijd en geen verslag van het rouwen. We weten zelfs niet wie haar begraven hebben. “Dood en begraven” is alles wat Mirjam krijgt voor haar lange jaren van dienst.

Is dit wel zo? Meteen daarop vertellen de volgende *pasoek* ons “de gemeenschap zat zonder water” (Bemidbar 20:2). Deze manier van aaneenschakelen leert ons, zo schrijft Rasji (Frankrijk, 11^e eeuw), dat de Jisraëlieten “water hadden van Mirjams bron, al die veertig jaren en dat dit de verdienste van Mirjam was.” Abraham Ibn Ezra (Spanje, 12^e eeuw) is het hier niet mee eens en merkt op dat er al een keer geen water was lang voordat Mirjam stierf (Sjemot/Exodus 17:1, bijvoorbeeld).

Wat de reden ook mag zijn, het lijkt dat niet de dood van Mirjam, maar hun dorst de Jisraëlieten er toe bracht om te jammeren en Mosjé en Aharon te verwijten: „Waarom hebt u ons weggehaald uit Egypte en ons naar dit afschuwelijke oord gebracht?” (Bemidbar 20:5). Arme Mosjé, Aharon, God en ook wijzelf: we hebben dit allemaal eerder gehoord, bijna veertig jaar geleden van een andere generatie. *Plus ça change, plus c'est la même chose.* 1)

Misschien wordt Mosjé daarom zo boos en verliest hij opnieuw zijn geduld. Hetzelfde geldt ook voor God. Als God tegen Mosjé en zijn broer Aharon zegt dat zij de staf moeten nemen en “de rots daar bevelen om water te geven”, doet Mosjé dit op dezelfde manier als God het hem tientallen jaren geleden geleerd heeft: hij slaat op de rots - deze keer niet één keer, maar twee keer en schreeuwt: „Luister, opstandig volk, zullen wij voor u uit deze rots water laten stromen?” (Vergelijk Bemidbar 20:6 met Sjemot 17:5-6).

Ofschoon commentatoren door de eeuwen heen hebben getwist over wat precies de “misdad” van Mosjé en Aharon was, lijkt de straf van God buiten proporties: „jullie [zullen] dit volk niet in het land brengen dat ik het geef.” (Bemidbar 20:12) In plaats daarvan leidt Mosjé Aharon volgens instructie van God de berg Hor op “voor de ogen van het hele volk”, trekt hem zijn priesterkleding uit en ziet waarschijnlijk hoe zijn broer Aharon sterft “daar op de top van de berg”. (Bemidbar 20:28)

Anders dan bij de dood van Mirjam, beweende heel de gemeenschap hem dertig dagen lang. (Bemidbar 20:29)

Is dit een geval van *'male privilege'*? Of is dit een geval waarin het volk begint te leren over rouw en verdriet? In het midden van de 20^e eeuw leerde de bekende psychiater Elisabeth Kubler-Ross de wereld over de “stadia van rouw”. Het stadium van “marchanderen” wordt als volgt beschreven: „We verdwalen in een net van “Als nou toch eens....” of “Waren we maar.....” -beweringen. We willen het leven terug zoals het was; we willen onze geliefden terug hebben.” 2)

Hier, in de wildernis, na de dood van Mirjam “liep het volk tegen Mosjé en Aharon te hoop. Ze maakten Mosjé verwijten. *Waren wij ook maar* omgekomen toen een deel van ons volk door het ingrijpen van de Eeuwige stierf!” (Bemidbar 20:3) Misschien is het feit dat er geen “water” is na de dood van Mirjam in wezen een gebrek aan tranen. 3) Want hier in de wildernis na de dood van Mirjam hoor ik in de boze woorden van de Jisraëlieten wat ik dikwijls hoor bij rouwende nabestaanden: “Ik wou dat ik ook dood was”, of “Ik wou dat ik als eerste was gestorven om deze pijn niet te hoeven voelen.”

Een ander stadium van rouw is boosheid. Kon het rouw zijn over het verlies van Mirjam (haar muziek, haar leiderschap, haar jarenlange aanwezigheid in hun midden) die de Jisraëlieten tegen Mosjé en Aharon deed keren? Kon het rouw zijn die Mosjé en Aharon tegen de Jisraëlieten deed keren? Sommigen hebben opgemerkt dat het verschil tussen de Hebreeuwse woorden Mirjam en majiem (water) slechts één extra letter is. Hoe aangrijpend is het als we Bemidbar 20:2 niet lezen als “de gemeenschap zat zonder water (majiem)”, maar als “de gemeenschap zat zonder Mirjam.”

De dramatische gebeurtenis toen Mosjé op de rots sloeg vond plaats op een plek die - ironisch of raak - Kadesj wordt genoemd (dit heeft dezelfde Hebreeuwse wortel als *Kaddiesj*, het gebed van de rouwendenden). Toen Mosjé tweemaal op de rots sloeg zei God tegen Mosjé en Aharon: „Omdat jullie niet op mij vertrouwd hebben en in het bijzijn van de Jisraëlieten geen ontzag hebben getoond voor mijn heiligheid, zullen jullie dit volk niet in het land brengen dat ik het geef.” (Bemidbar 20:12) Als God Mosjé terecht wijst omdat hij “geen ontzag heeft getoond voor mijn heiligheid” - *L’hakdisjénie*- komen we weer dezelfde wortel tegen als in het *Kaddiesj* gebed, een gebed dat de dood ongenoemd laat, maar slechts God prijst. Is God verontwaardigd (rouwig?) wanneer hij zegt: „Jullie hebben geen *Kaddiesj* voor mij gezegd toen Mirjam stierf”?

In deze sidra vinden we ook een lange lijst van namen van plaatsen waar de Jisraëlieten stopten om hun tenten op te slaan gedurende de veertig jaar dat zij in de wildernis verbleven. Sommige van deze plaatsen staan nergens anders, maar de tekst maakt niet duidelijk wat er gebeurde om ze memorabel te maken. Misschien kunnen de namen bedoeld zijn als code of poëzie? De uitleggers van de midrasj lijken dat te denken, als zij nadenken over plaatsnamen als *U’miMidbar Matana* (Bemidbar 21-18). *U’miMidbar* - “van de wildernis”, *matana* - “geschenk” (Babylonische Talmoed, Eroeivin 54a, Nedarim 55a).

Onder de “geschenken van de wildernis” in deze afdeling (en op zoveel plaatsen in de Tora) treffen we deze aarzelende en dramatische stappen in het leerproces om te rouwen aan. Hoe anders zou het verhaal van ons volk geweest zijn als alle "personages" zich voldoende bewust waren geweest van hun verdriet en de tijd hadden genomen om te rouwen over het verlies van Mirjam.

Noten:

- 1) Frans gezegde, in omloop gebracht door de romanschrijver Alphonse Karr (1808-1890). "Hoe meer de dingen veranderen, hoe meer ze hetzelfde blijven."
- 2) *Over Rouw* © 1969 door Elisabeth-Kübler-Ross, M.D.
- 3) In *Seasons of Our Joy: A Modern Guide to Jewish Holidays*, vraagt Arthur Waskow zich af of de aaneenschakeling van het eerste gebed voor regen met het Jizkor gebed op Sjemini Atzeret misschien een gebed vormt voor "regendruppels, zowel van binnen als van buiten: de tranen die rollen....." (Boston, MA: Beacon Press, 1982), p. 73.